

Републичка агенција за просторно планирање, у сарадњи са Академијом инжењерских наука Србије организовала је 30. јуна 2011. године Округли сто са темом:

МАЛЕ ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ У СРБИЈИ – ПРОБЛЕМИ И РЕШЕЊА

На Округлом столу су учествовали (по реду излагања): проф. др Борислав Стојков, др Мила Пуцар, проф. др Снежана Петровић, проф. др Бранислав Ђорђевић, др Тина Дашић, проф. др Миодраг Месаровић, проф. др Јован Нахман, проф. др Мирослав Бенишек, проф. др Ивица Радовић, др Душан Мијовић, Славимир Стевановић, проф. др Никола Марјановић, Вељко Димитријевић.

Позиву се нису одазвали Дејан Вуксановић, Милан Ђушић, Слободан Цветковић, проф. др Ненад Ђајић, као и представници Министарства пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде – Дирекција за воде и Министарства инфраструктуре и енергетике.

Трочасовна излагања у два круга су снимана видео камером и истакла су следеће проблеме, дилеме и могућа решења у вези са актуелном проблематиком изградње малих хидроелектрана у Србији, а све у контексту тематике примене обновљивих извора енергије, развоја енергетике и просторног развоја Србије уопште.

Проблеми

- Застарели и превазиђени Катастар малих хидроелектрана из 1987. године који није уважавао еколошке, социјалне и економске критеријуме, а који се и данас примењује код израде локалних просторних планова у Србији и код издавања енергетске и других сагаласности.
- Недостатак генералне стратегије развоја енергетике до 2030. године и сагледавање дугорочних циљева коришћења обновљивих извора енергије и малих хидроелектрана у том контексту, према европским мерилима.
- Недостатак одговарајућих информација код израде локалних просторних планова које би обезбедиле поуздан и одржив начин коришћења водних ресурса Србије за мале хидро-електране (МХЕ) преко локацијских дозвола које издаје локална самоуправа без квалитетне контроле државних органа.
- Планским решењима и пројектима недостаје сагледавање еколошких и социјалних последица изградње МХЕ на овако непоузданом стратешком и информационом основу.
- Инвеститори који имају намеру да граде МХЕ као и локалне заједнице су углавном пред дилемом, а често и у заблуди код доношења одлуке о грађењу МХЕ.
- Речни токови су у оваквој ситуацији изложени великим ризицима угрожавања њиховог еколошког потенцијала и биодиверзитета, претварања природних токова у каналску мрежу ради дугачких цевовода и великог броја МХЕ на једном речном току (и до 17). Посебна опасност прети извориштима.
- Регионална равномерност МХЕ није контролисана нити усмерена од стране државе, а највише се нападају заштићена природна добра и изворишта.
- Неопходан еколошки протицај није прописан, гарантован нити контролисан.
- Машинске зграде и испусти често у луку обилазе насељена места (измештање водотока) којима река представља драгоцен ресурс.
- Позиција локалне заједнице у систему коришћења енергије из МХЕ није јасна а још мање корист које она има из водног ресурса на њеној територији.

- Планирање и пројектовање се у смислу наведених проблема одвија крајње површно, без сагледавања утицаја и последица на социјалном, еколошком и економском плану.
- Редослед издавања сагласности не одговара очувању еколошких капацитета речних токова јер се на почетку издаје енергетска сагласност а на крају сагласност републичке службе за заштиту природе, уместо обрнуто.
- Држава не поштује Закон о концесијама те речне токове уступа приватним компанијама из иностранства без концесије, односно са већинским уделом (река Ибар 51:49 у корист иностраног инвеститора!!!) и уз нејасан систем дистрибуције енергије из МХЕ, што се сматра недопустивим.
- Трговина (мешетарење) папирима и локацијама за изградњу МХЕ.

Дилеме

- Исплативост за државу и локалну заједницу изградње МХ с обзиром на високе трошкове улагања у инпуте за производњу уређаја?
- Да ли емисије које ствара производња уређаја смањују очекивања да је МХЕ чист извор енергије?
- Имајући у виду непрописне мере заштите, да ли МХЕ више или мање угрожавају средину од средњих и великих хидроелектрана?
- Да ли је довољно јасно колика је цена производње 1kWh уколико се примене све неопходне норме и стандарди еколошке заштите у изградњи МХЕ?
- Да ли је оправдано издавање дозвола за изградњу толиког броја МХЕ у ситуацији неодговарајућег Катастра МХЕ и недостатка дугорочне стратегије енергетике и ОИЕ?
- Да ли МХЕ могу да се планирају искључиво на локалном нивоу без регионалног сагледавања и државних критеријума?
- У којој мери децентрализација енергетског система може да обезбеди или угрози неопходан квалитет и еколошки капацитет речних токова у Србији?
- Да ли би систем one-stop-shop попомогао да се бројни проблеми боље решавају?

Решења

- Хитна израда новог Катастра МХЕ у Србији.
- Довршетак Стратегије енергетике до 2030.
- Стриктна примена еколошких мера код планирања и пројектовања МХЕ., уз примену директива ЕУ.
- Дефинисање јасних критеријума уз примену принципа одрживости речних токова, и регионалне дистрибуције МХЕ.
- Посебно дефинисање критеријума и правила за коришћење речних токова за МХЕ у заштићеним подручјима, уз строгу контролу грађења и експлоатације.
- Забрана измештања речних токова ради изградње МХЕ чиме се угрожавају права насеља и локалне заједнице на чијој се територији налазе.
- Увести норме и стандарде за планирање и пројектовање МХЕ, са уважавањем еколошких, социјалних и економских принципа.
- Гарантовати еколошки проток у пројектовању, изградњи и током експлоатације МХЕ. Цевоводе као техничко решење избацити из праксе и оријентисати се на проточне МХЕ.
- Планирање, критеријуме и принципе изградње МХЕ вршити на државном и локалном нивоу, уз неопходно регионално уравнотежење изградње.

- Размотрити враћање децентрализације у Закон.
- Поштовати техничке препоруке код изградње МХЕ како не би угрозиле велики систем.
- Користити домаћи капитал за изградњу МХЕ, комбиновано са средствима локалне заједнице што би њима донело бенефит, и поштовати Закон о концесијама. Преиспитати неодговарајуће уступање иностраним инвеститорима речних токова Србије за изградњу МХЕ. Стратешко партнерство да, али уз већинско власништво државе.
- У склопу пројекта НАТУРА 2000 размотрити све речне токове као станишта и резервате птица и сходно томе преиспитати издате сагласности за изградњу МХЕ. У новом Катастру забранити или ограничити изградњу МХЕ.
- Размотрити мешетарење са папирима и локацијама за изградњу МХЕ.
- Редослед прибављања мишљења и сагласности преиспитати и на прво место ставити заштиту природе јер су реке Србије (вода) један од четири кључна елемента за живот на земљи и не могу се олако препуштати једном сектору (енергетика) без сагледавања његове мултифункционалности.
- Израдити Правилник о минимуму протока воде ради обезбеђења биолошког минимума.
- Применити принцип позиционирања (benchmarking) у односу на развијеније земље које граде МХЕ али и воде више рачуна о својој природи.
- Успорити или зауставити издавање сагласности за изградњу МХЕ док се систем не успостави на новим основама.
- У Закону о планирању и изградњи унети одредбу која ће обезбедити да локална заједница у својим плановима мора да сагледа еколошки и социјални утицај МХЕ на својој реци, без обзира на јак утицај интересних група, а да надлежно министарство контролише планско решење на основу објективне а не услужне студије утицаја.
- Обезбедити хоризонталну координацију државних и локланих ресора и институција пре одлучивања о изградњи МХЕ.
- Обезбедити стручну мултидисциплинарну ревизију пројеката.
- Обезбедити информисање и едукацију на локалном нивоу о значају еколошких капацитета вода и коришћењу за производњу одржаве енергије.

Ставовe је након расправе формулисао проф. др Б. Стојков као координатор Округлог стола. Са свим наведеним су сагласни сви учесници Округлог стола.